

на сприйманні, осмисленні навчального матеріалу, застосуванні його на практиці. Такі особливості навчальної діяльності потребують спеціально організованого корекційного навчання.

Перспектива дослідження полягає у розробці педагогічних умов оптимізації навчальної діяльності учнів початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вайнруб Е. И., Плешкановская Г. Н. Особенности работоспособности умственно отсталых школьников. К., 1991. 96 с.
2. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнко, 2015. 311 с.
3. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підруч. К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Ч. 1. 2007. 238 с.
4. Шорохова В. В. Збереження працездатності розумово відсталих учнів 1-4-х класів під час навчальної діяльності. Режим доступу: <https://ap.uu.edu.ua/article/164>

Анастасія КРЕМІНСЬКА

магістрантка спеціальності

016 Спеціальна освіта

(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – **Колишкін О. В.**,

канд. пед. наук, доцент

КОРЕКЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЗАСОБІВ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розкрито корекційний вплив засобів театрального мистецтва на формування життєвих цінностей учнів з інтелектуальними порушеннями. Залучення учнів означеної нозології до мистецтва та педагогічна взаємодія при організації всіх видів навчальної та позаурочної діяльності в педагогічній системі спеціальної школи сприяє не лише формуванню сімейних цінностей, а й забезпечують формування на високому рівні громадянських, гуманних, професійних ціннісних орієнтацій. Формування життєвих цінностей може бути успішним за умови використання різних нетрадиційних засобів, серед яких важливе місце належить театральному мистецтву.

Ключові слова: формування, корекційний вплив, засоби театрального мистецтва, життєві цінності, учні з інтелектуальними порушеннями.

A. KREMSKAY. CORRECTIVE INFLUENCE OF THEATRICAL ART MEANS ON THE FORMATION OF LIFE VALUES OF PUPILS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

The article reveals the correctional influence of theatre art on the formation of life values of pupils with intellectual disabilities. The involvement of students with this nosology in art and pedagogical interaction in the organization of all types of educational and extracurricular activities in the pedagogical system of a special school contributes not only to the formation of family values, but also ensures the formation of high-level civic, humane, professional value orientations. The formation of life values can be successful if various non-traditional means are used, among which theatre art plays an important role.

Key words: formation, correctional influence, means of theatre art, life values, pupils with intellectual disabilities.

Постановка проблеми. Надзвичайно важливим у сучасних умовах є підхід до виховання як до процесу оволодіння дітьми та молоддю цінностями духовної культури, що створює умови розвитку особистості, здатної до самостійного і відповідального вибору незалежно від тих чи інших суспільних обставин і соціальних умов. На основі активізації та корекції розумової діяльності учнів спеціальних закладів освіти можна підвищити якість засвоєння ними соціальних норм і оцінок, що позитивно відобразиться на суспільно-значущій поведінці. Проблема засвоєння цінностей, формування ціннісних орієнтацій як регуляторів життєвої поведінки вимагає посиленої роботи з дітьми того вікового періоду, коли цей процес буде найбільш результативним. Таким періодом є підлітковий, що характеризується виходом дитини на нову соціальну позицію, в якій формується її свідоме ставлення до себе як члена суспільства.

Актуальність. Проблемі цінностей, ціннісних орієнтацій, механізмів та засобів їх формування присвячено наукові дослідження Л. Архангельського, А. Здравомислова, М. Кагана, В. Сіверса та ін. Механізми та чинники формування цінностей висвітлено в дослідженнях І. Беха, Л. Божович, І. Гояна, З. Карпенко, О. Подольської, В. Тюриної. На значення розвиненості емоційно-почуттєвої сфери особистості у формуванні ціннісних орієнтацій акцентують увагу К. Абульханова-Славська, С. Рубінштейн [2; 5].

Привертають увагу висновки тих дослідників, які стверджують, що використання національних надбань вимагає активних пошуків нових засобів, форм та методів їх впровадження в освітній процес навчальних закладів [3].

Мета статті – розкрити корекційний вплив засобів театрального мистецтва на формування життєвих цінностей учнів з інтелектуальними порушеннями.

Виклад основного матеріалу. Театральна діяльність уявляє собою специфічний вид мистецької діяльності, який поєднує в собі можливості багатьох художньо-зображувальних засобів, експресії; вона сприяє створенню образів, розвитку культури мовлення, образного мислення, регулює поведінку; сприяє розвитку асоціативної пам'яті, художньої уяви, а також впливає на внутрішній світ дитини.

Особливе місце серед засобів художньо-дидактичного методу посідає театр. Культурна цінність театру полягає в тому, що він синтезує всі форми мистецької творчості: його психологічна цінність – це надання соціального характеру нашим переживанням, практична цінність – найдужчий стимулятор самодіяльності дітей [1].

Театральна самодіяльна творчість українського народу протягом віків була дієвим засобом виховання духовної особистості з яскраво вираженими патріотичними, громадянськими, моральними якостями. Вважаємо, що є потреба у використанні досвіду українського самодіяльного театру при організації сучасних театральних колективів як засобів залучення школярів до духовно-моральних цінностей, що передбачає аналіз цього досвіду та визначення аспектів його актуалізації в сучасній виховній практиці.

В Україні виховання дитини через театральну дію, насамперед засобами обрядовості, активно застосовувалося народною педагогікою. В обряді вже міститься більшість елементів драматичного мистецтва. В календарних і родинно-побутових обрядах відбито принцип імітації події, який ліг в основу театр.

Обряд є передусім відбиттям міфологічного світогляду, з якого, на думку науковців, йдуть витoki духовно-ціннісного багатства українського народу, адже «міфологія презентує духовну цілісність народу, є вченням про його душу й духовні пошуки» [5].

Значення обрядової культури полягає насамперед у тому, що, завдяки втілення в ній найважливіших духовних цінностей, вона активно формувала особистісну ціннісну структуру учасників обрядів. У ній, зокрема, знайшли відображення цінності святості, співпричетності, добра, краси, творчості та інші. Обряд утверджує цінність окремої

людини в світі, акцентує увагу на усвідомленні нею своєї значущості, гідності, спрямовує її до світу високого і світлого. Дослідники стверджують, що величні обряди були своєрідним, рідкісним, але вдалим засобом народної філософії, водночас психотерапії, спрямованої на виховання гуманних почуттів, людинолюбства, потреби жити так, щоб заслужити людську повагу [4].

Важливою складовою народної обрядовості є родинно-побутова обрядовість, яку, зважаючи на наявність в ній елементів театральної дії, можна назвати домашнім родинним театром.

Зауважимо, що особливої актуальності в наш час набуває театралізація навчального матеріалу, яку діти виконують у формі драматизації, заснованої на принципах імпровізації. Обґрунтовано доцільність використання у навчально-виховній роботі з учнями таких видів театральної діяльності, як ритмічна драматизація, пантоміма, словесна інтерпретація, імпровізація та інсценування художньої прози [3].

У сучасній педагогічній практиці досить широко використовуються на уроках із різних предметів різноманітні за формою дидактичні ігри, зокрема театральні. Уроки з елементами театральної діяльності стимулюють розвиток образного мислення, уяви, фантазії, створюють умови для творчого натхнення до самоосвіти та самовиховання. Такі уроки можуть бути ефективною формою організації не лише навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі, а й засобом адаптації в соціумі. Отже, саме театралізована художньо-ігрова діяльність допомагає учню самореалізуватися у творчій діяльності.

У педагогічній практиці активно використовуються інсценівки. Основою таких інсценівок є «драма», що з давньогрецької трактується як дія. Досить часто подібні ігри розігруються в класі чи в позакласний час в якості засобу виховання, передачі морально-етичних цінностей, естетичних ідеалів, соціалізації тощо. Але, на жаль, на сучасному етапі накопичено невеликий досвід щодо використання елементів театральної діяльності в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Причиною цього є те, що педагоги, звісно не всі, готуються до цього поверхнево, не заглиблюючись у суть важливості та необхідності використання елементів театального мистецтва. Ігрова природа театру не тільки дозволяє цілісно вибудувувати педагогічний процес (єдність трьох базових процесів школи – розвитку, соціалізації і

формування особистості), але й забезпечує психічний розвиток дітей (відчуваю – мислю – дію). Театральне мистецтво дає можливість учителю краще зрозуміти учня [5].

У сучасній педагогічній практиці виховання засобами театральної діяльності поступово зменшується і навіть взагалі зникає. Сьогодні майже не існує шкільних театральних колективів, а діяльність тих, що працюють, здебільшого спрямована лише на організаційно-постановчу роботу. Така тенденція штучно вилучає театральну діяльність із арсеналу освітньо-виховних засобів формування учнів, звужує її педагогічний потенціал до меж розваги і дозвілля.

Формування життєвих цінностей учнів з інтелектуальними порушеннями успішно відбувається у навчальному процесі через організацію його змісту, добору вчителем форм, методів та прийомів навчання. Не менш важливе значення у вирішенні цього завдання має позаурочна робота, яка здійснюється через використання різних форм індивідуальної та групової діяльності вихованців. Важливе значення у цій системі відведено формам виховної роботи, в яких використовуються елементи театральної діяльності.

В ході театральної діяльності учні з інтелектуальними порушеннями знайомляться з навколишнім світом у всьому його різноманітті через образи, фарби, звуки, а вміло поставлені питання змушують їх думати, аналізувати, робити висновки і узагальнення. З розумовим розвитком тісно пов'язана виразність реплік персонажів, непомітно активізується словник дитини, удосконалюється звукова культура її мови, її інтонаційний лад. Виконувана роль, вимовлені репліки ставлять учня перед необхідністю ясно, чітко, зрозуміло висловлюватися. У нього поліпшується мова, її граматичний лад. Крім того, театральна діяльність є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань, відкриттів дитини, залучає її до духовних цінностей.

Театралізовані заняття розвивають емоційну сферу дитини, примушують її співчувати персонажам, співпереживати подіям, які розігруються. Театралізована діяльність дозволяє учневі вирішувати багато проблемних ситуацій опосередкованих від особи будь-якого персонажа. Це допомагає долати боязкість, невпевненість у собі, сором'язливість.

Діти приходять до спеціальної школи із зменшеним обсягом ціннісних орієнтацій, що може ускладнювати їх навчання, знижувати корекційну роботу і розвиток інтелектуального рівня, тому корекцію недоліків просторово-аналітичної діяльності потрібно починати якомога раніше.

Необхідне здійснення індивідуальних програм навчання, виховання і корекційно-розвивальної роботи із формування життєвих цінностей учнів з інтелектуальними порушеннями, адаптованих до актуального рівня розвитку дітей означеної нозології і орієнтованих на корекцію змісту освіти.

Висновки. Таким чином, у роботі розкрито корекційний вплив засобів театрального мистецтва на формування життєвих цінностей учнів з інтелектуальними порушеннями, який полягає у вихованні духовної особистості з яскраво вираженими патріотичними, громадянськими, моральними якостями. Залучення учнів означеної нозології до мистецтва та педагогічна взаємодія при організації всіх видів навчальної та позаурочної діяльності в педагогічній системі спеціальної школи сприяє не лише формуванню сімейних цінностей, а й забезпечують формування на високому рівні громадянських, гуманних, професійних ціннісних орієнтацій. Формування життєвих цінностей може бути успішним за умови використання різних нетрадиційних засобів, серед яких важливе місце належить театральному мистецтву.

Перспектива дослідження. Перспективу подальшої наукової розвідки вбачаємо у вдосконаленні напрямів реалізації засобів театрального мистецтва для учнів з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
2. Колишкін О. В. Корекційна освіта : вступ до спеціальності : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2013. 392 с.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта : від основ до практики : монографія. К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
4. Миронова С. П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені І. Огієнка, 2008. 204 с.
5. Шахрай В. М. Виховний потенціал домашнього театру. *Виховна діяльність сучасної сім'ї* : зб. наук. статей / за ред. В. Г. Постоного. К. : Педагогічна думка, 2001. С. 90–98.